

було обґрунтовано й доведено результатами багаторічної практичної діяльності необхідність реалізації діяльнісного, індивідуального підходів до кожного вихованця із урахуванням можливостей підростаючого організму, сучасних наукових досягнень, провідних положень педагогіки, психології, фізіології та інших наук з метою забезпечення найвищої ефективності діяльності суб'єктів педагогічної діяльності за умови раціонального використання їхніх сил і часу.

Література

1. Сухомлинська О. Генеза духовності в контексті виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 17.04.2008 <<http://pleyady.kiev.ua/>>. – Загол. з екрану.
2. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – 5-е изд. – К.: Рад. школа, 1971. – 287 с.
3. Сухомлинський В.О. Відповідність методів навчання змісту і меті уроку // Радянська школа. – 1959. – №11. – С. 9.
4. Сухомлинський В.О. Листи до сина // Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-и т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 3. – С. 588-656.
5. Сухомлинський В.О. Пависька середня школа // Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-и т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 4. – С. 31-383.
6. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором // Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-и т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 4. – С. 402-580.

УДК 37.036+37(09)

О.В.Барнич

ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІВНОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Статтю присвячено проблемі розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами емоційно-експресивного, образного слова на матеріалі спадщини В.О.Сухомлинського.

Ключові слова: творчі здібності, креативний потенціал, індивідуальний моральний досвід.

Постановка проблеми. Характерною ознакою сучасної системи освіти є тяжіння до змін, розвитку. Відповідно, важливим призначенням педагогічної інноватики є спрямовуюча та коригуюча діяльність, пошук нових стратегічних ліній з метою удосконалення теоретичної, практичної та методологічної бази освіти. Одним із важливих завдань педагогічної теорії та практики, детермінованим специфікою функціонування сучасного суспільства, є розвиток творчих здібностей особистості учня. У цьому зв'язку, ми вважаємо за доцільне вдатися до інтегративного підходу, який включає синтез історико-педагогічного та інноваційного мислення. Серед когорти українських педагогів ми маємо зацентувати увагу на творчості В.О.Сухомлинського, оскільки, за нашим переконанням, вона володіє необхідними для нашого дослідження характеристиками.

Мета дослідження. Дослідити рівень і значення емоційно-експресивного наповнення, образності художнього твору для процесу розвитку творчих здібностей молодших школярів на прикладі художньої спадщини В.О.Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи творчу спадщину В.Сухомлинського, маємо зазначити, що казки та оповідання видатного педагога є полікомпонентним, багатовекторним явищем, здатним до різностороннього впливу на внутрішній світ особистості молодшого школяра. Для більш детального з'ясування значення художньої спадщини В.Сухомлинського у контексті розв'язання проблеми розвитку творчих здібностей учня початкової школи, маємо вдатися до більш детального аналізу за критеріями емоційно-експресивної насиченості, образності, чіткості, актуальності сюжетної проблематики.

Емоційно-експресивна насиченість є яскраво вираженою у художній спадщині В.Сухомлинського. Значення емоційного насичення творів різноманітне, але сумарний загальний вплив безпосередньо чи опосередковано спрямований на розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами художнього слова, яскравих образів. Розглянемо конкретні випадки на прикладі фрагментів з оповідань автора.

- “Марійка збирається йти, а бабуся зітхає.
- Чого ви зітхаєте, бабуся?
 - Бо ні до кого й слова промовити. Одна я однісінька...
 - Хай я буду вашою, бабуся, – тихо шепоче Марійка й цілує її в старечу зморщену щоку” [7, с. 58].

Вплив на емоційну сферу особистості молодшого школяра оповідань В.Сухомлинського обумовлений постійною та близькою інтеракцією педагога з учнями. Глибоке знання індивідуальних психологічних особливостей дітей сприяло організації та оптимізації процесу розвитку творчого потенціалу особистості учня. Зацитований фрагмент є свідченням зазначеного раніше. Проблема розвитку творчих здібностей учнів початкової школи опосередковано, засобами впливу на індивідуальний моральний досвід, моральний потенціал дитини, реалізується і в оповіданні “Горбатенька дівчинка”:

“Тридцять п’ять пар очей впилися в незнайому дівчинку. Вона була горбатенька. Учитель затамував подих і повернувся обличчям до класу. Він дивився у вічі пустотливих школярів і мовчки благав: хай не побачить дівчинка у ваших очах ні подиву, ні насмішки. У їхніх очах була тільки цікавість. Вони дивилися на незнайому дівчинку і лагідно всміхалися. Учитель полегшено зітхнув” [7, с. 108].

Автор певною мірою порушує тему фасилітації інтеракції системи “здорова дитина – дитина з особливими потребами”. Оповідання сприяє проектуванню ситуації, що розглядається, та формуванню прогностуючих дій дитини відповідно до актуальності проблеми. Також тут є можливість створити уявну зворотну ситуацію, залежно від рівня власного емпатійного потенціалу, оцінити увесь її трагізм та невинність. Отже, можемо стверджувати, що творча спадщина В.Сухомлинського є емоційно навантаженою та збагаченою експресією, а це – важлива рушійна сила та, водночас, вектор розвитку творчих сил та здібностей учнів початкової школи.

Образність, чіткість та актуальність сюжетної проблематики. Відповідно до означеного критерію, маємо зауважити, що в процесі створення власних оповідань, казок видатний педагог послуговувався високообразним словом, добирав максимально чіткі та влучні звороти, вдало komponуючи їх у змістовні, цікаві сюжети, близькі для розуміння дитиною молодшого шкільного віку, а це свідчить про те, що автор був не лише неперевершеним знавцем дитячої психології, а й близьким другом, радником дитини. Повертаючись до проблеми розвитку

творчих здібностей особистості молодшого шкільного віку, маємо закцентувати увагу на емпатійному компоненті текстового матеріалу, який певним чином апелює до індивідуального морального досвіду дитини, прискорюючи процеси оптимального функціонування уяви та спрямовуючи її в конструктивне русло, а це є запорукою стимулювання процесу розвитку творчих здібностей учнів початкової школи. Оповідання “Хай я буду вашою, бабусю...”, має подібне емпатійне спрямування:

“Марійка посидить трохи, послухає казку. Але довго сидіти не хочеться. Ваблять луки – он скільки метеликів там літає. Вабить річка – який пісочок чистий там на березі, яка вода тепла... До вечора Марійка бігає в лузі, грається, милується метеликами. А про бабусю не забуває. Побігає, тоді прибіжить на бабусине подвір’я й защебече:

– Я не забула, що ваша, бабусю! Тільки в лузі бігати хочеться!”

Зацитований фрагмент оповідання дає можливість переконатися у тому, що художня спадщина В.Сухомлинського володіє значним рівнем образності, а це має позитивний вплив на процес розвитку творчих здібностей, творчого потенціалу, творчих сил дитини. Безперечно, оповідання абсолютно відповідає критерію, в контексті якого воно аналізоване, оскільки не викликає сумніву рівень актуальності літературного твору, зумовлений специфікою комунікативних внутрішньосоціальних процесів на основі принципів гуманності, співучасті. Високою образністю та значною глибиною відзначається оповідання “Блакитні журавлі”:

“Ось уже й школа. Зоя хвалиться учителеві:

– Коли ми йшли до школи, у небі летів ключ блакитних журавлів. А Дмитрик каже, що вони сірі. Хіба журавлі сірі?

Учитель уважно і лагідно подивився у Дмитрикові очі:

– Для тебе, Зою, блакитні... А для Дмитрика – сірі... Та не впадай у відчай, Дмитрику. Прилетять і твої блакитні журавлі” [7, с. 76].

Актуальність сюжетної проблематики не викликає сумнівів, адже мова йде про внутрішньосімейні стосунки, але не стільки у вимірі “батьки-діти”, скільки на рівні взаємодії всіх членів сім’ї, особливо за умов аномального

функціонування сім'ї, пов'язаного з конфліктними процесами. Оповідання вдало ілюструє результати такого впливу на психіку, внутрішній світ дитини. Проблема, яку описано в художньому творі, є актуальною для нашого дослідження ще і в тому контексті, що вдало демонструє наслідки негативного впливу мікроклімату сім'ї опосередковано на процес розвитку творчих здібностей дитини на рівні функціонування уяви та створення нею образів різної складності, контекстуально – приземлених, конкретних, що є мотивованими ситуацією, про яку йдеться в оповіданні "Голубі журавлі". Отже, можна підсумувати, що оповідання В.Сухомлинського характеризуються високим рівнем образності, чіткості, є актуальними для розуміння дитиною вказаної вікової категорії.

Висновок. Результати нашого дослідження ілюструють високий рівень емоційно-експресивного, образного потенціалу оповідань В.О.Сухомлинського та необхідність їх використання у контексті проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Право, 2001. – 47 с.
2. Державна національна програма „Освіта”. Україна ХХІ століття. – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа . – 2001. – № 1 – С. 28 –43.
4. Закон України „Про освіту”. – Х.: КСИЛОН, 2002. – 35 с.
5. Національна Доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Освіта України. – 2001. – 18 липня. – С. 4–6.
6. Семез А.В. В.О.Сухомлинський про роль учителя в вихованні моральних цінностей учнів // Початкова школа. – 2003. – №9. – С. 18-22.
7. Сухомлинський В.О. Казки школи під блакитним небом. – К.: Радянська школа, 1989. – 191 с.
8. Сухомлинський В.О. Людина неповторна // Вибрані твори в 5 томах. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 80-96.
9. Сухомлинський В.О. Чиста криниця. – К.: Веселка, 1993. – 288 с.